

OPINIONS OF EIGHT GRADE STUDENTS ON THE GLOBAL PROBLEMS¹**Osman SABANCI**Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, osmansabanci@gazi.edu.tr**Melike FAİZ**Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, mfaiz@kastamonu.edu.tr**Canan AKYOL**Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, cananakyol@gazi.edu.tr

Received: 19.04.2017

Accepted: 26.07.2017

ABSTRACT

After the Industrial Revolution, world passed through a fast mechanization process. This process continued with technological developments. Using the sources presented by the earth by people unlimitedly has caused that economic, environmental, social problems and safety problems, crossing lines, are encountered with. The mentioned problems exceeded the sizes which the countries can solve and gained a global characteristic with respect to their causes and effects. The natural problems arisen from the structure of the Earth, climate, hydrography, soil, plant cover, and zoo-geography characteristics; people problems related with population and settlement; the economic problems related with agriculture, husbandry, mining, energy resources, industry, communication, transportation, tourism, and commerce increasingly continue. The global problems are closely related with all of the areas of learning of the social studies course. Furthermore, these problems may not be considered separated with the social studies course, educating the efficient citizens of the future, with respect to effecting the generations of today and future. In this research it is targeted to reveal the opinions of the eight grade students on the global problems. The study is designed in the qualitative research pattern. The research data was collected through structured interviews from the students. The structured interview form consists of the personal information and the interview questions related with the global problems. The study group of the research consists of 149 eight grade students. When determining the study group, the students were selected from seven regions of Turkey for increasing the participant diversity. After the data was analyzed through descriptive analysis, the themes were determined. According to the results of the study, it was determined that the most important global problem is the problems related with population and the problems arisen from the climate characteristics. The global problem, seen as the most important in Turkey, is the problems related with settlement and problems arisen from the climate characteristics. Considering in general, the global problem, repeated by the students least, is the problems caused by economy. Even though most of the students states that there is a relationship between the global problems and social studies course, the number of the ones stated that this relation does not exist is considerable.

Keywords: Global problems, eighth grade, student, social studies.

¹ Bu çalışma 6-8 Nisan 2017'de International Congress Of Eurasian Social Sciences'ta Sözlü Bildiri olarak sunulmuştur.

SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KÜRESEL SORUNLARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**Öz**

Sanayi Devrimi sonrasında dünya hızlı bir makineleşme süreci yaşamıştır. Bu süreç teknolojik gelişmelerle devam etmiştir. İnsanların, dünyanın sunduğu kaynakları sınırsızca kullanması ülkelerin sınırlarını aşan ekonomik, çevresel, sosyal sorunlar ile güvenlik sorunlarının yaşanmasına neden olmuştur. Sözü edilen sorunlar, nedenleri ve sonuçları açısından artık ülkelerin çözebileceği boyutları aşarak küresel bir nitelik kazanmıştır. Yer in yapısı, iklim, hidrografiya, toprak, bitki örtüsü ve zoocoğrafiya özelliklerinden kaynaklanan doğal sorunlar; nüfus ve yerleşme ile ilgili beşeri sorunlar; tarım, hayvancılık, ormancılık, maden, enerji kaynakları, sanayi, iletişim, ulaşım, turizm ve ticaret ile ilgili ekonomik sorunlar artarak devam etmektedir. Küresel sorunlar sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarının tamamıyla yakından ilişkilidir. Ayrıca bu sorunlar günümüzü ve gelecek nesilleri etkilemesi bakımından geleceğin etkin vatandaşlarını yetiştiren sosyal bilgiler dersinden ayrı düşünülemez. Bu araştırmada, sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorunlara yönelik görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Araştırma verileri öğrencilerden yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu kişisel bilgiler ve küresel sorunlara ilişkin görüşme sorunlarından oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu 149 sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubunu belirlerken katılımcı çeşitliliğini arttırmak amacıyla öğrenciler Türkiye'nin yedi bölgesinden seçilmiştir. Veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlendikten sonra temalar saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Dünya'daki en önemli küresel sorunun nüfusla ilgili sorunlar ve iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunlar olduğu belirlenmiştir. Türkiye'deki en önemli görülen küresel sorun ise yerleşme ile ilgili sorunlar ve iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunlardır. Genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin en az tekrarladıkları küresel sorun ise ekonomik kaynaklı olanlardır. Öğrencilerin çoğu küresel sorunlarla sosyal bilgiler dersi arasında bir ilişki olduğunu ifade etmelerine rağmen, bu ilişkinin olmadığını belirtenlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel sorunlar, sekizinci sınıf, öğrenci, sosyal bilgiler.

EXTENDED SUMMARY**Introduction**

The purpose in this study is to determine the opinion of the eight grade students on the global problems. In this process, the interpreting of the global problem notion by the students is questioned with the reasoning of perspectives related with the global problem affecting Turkey and the world. Furthermore, it is studied whether the global problems in question differ based on regions or not. In addition to this, the level of the students of finding the relation between the social studies course and global problems is revealed with the reasons. The situation of monitoring the news by the students in the scale of Turkey and world is stated depending on the sources from which the news is obtained (written resources, audio-visual resources and other).

Method

In the research the qualitative research pattern was used. The interview form was used as the data collection tool. The first part of the interview form contains the personal information belonging to the students and the second part the interview questions on the global problems. In the scope of the research, 149 students in total was reached to, who having education in the eighth grade in 16 schools selected from 13 provinces in seven geographical regions. The collected data was coded with the descriptive analysis method and analyzed. When determining the study group, maximum diversity sampling, of the sampling methods, was applied to for revealing the geographical region differences.

Findings (Results)

According to the analysis, it comes forward that the eighth grade students interpret the “global problem” notion as the “problem affecting the entire world”, “problems sources”, “problems affecting humanity”, “damaging the world”, and “requiring a long time to solve”. Based on the regions, the opinions of the students on the global problem affecting the world most is listed as the “injustice” and “war” in the Aegean Region; “injustice”, “racism” and “greenhouse effect” in the Mediterranean Region, “war”, “environmental pollution” in the Central Anatolian Region, “global warming” and “depletion of ozone layer” in the Black Sea Region, “global warming” in the Marmara Region, “global warming” in the Southeastern Anatolian Region, and “war”, “terror”, and “global warming” in the Eastern Anatolian Region. Considering the distribution of the opinions of the eighth grade students on the global problem affecting Turkey most based on the regions, it is seen that the ones living in the Aegean, Mediterranean, Central Anatolia, Marmara, and Eastern Anatolian regions address as “terror”, Black Sea as “environmental pollution”, and Southeastern Anatolia as “acid rains”. After evaluating the distribution of the global problems at the level of regions, considering the student opinions in general in Turkey and world categories, it is determined that the global problems repeated most for Turkey are the “problems related with the population” (terror) and “problems related with settlement” (environmental

pollution). Making a similar analysis for the world, it is observed that the data repeated most has “global warming” and “war” content. Another question, to which an answer is sought, in the scope of this research, is evaluating the sensitivities of the students on the global problems per geographical regions. According to this, the students in the Aegean, Mediterranean, Marmara, Southeastern Anatolia, and Eastern Anatolia regions give mainly “yes” response, the students in the central Anatolian and Black Sea regions give dominantly the “partially” response. When the students were requested to rank the relationship between the social studies course and global problems, it is seen that the students living in the Aegean Region, Mediterranean Region, Marmara Region, Black Sea Region, and Eastern Anatolian Region give “yes” response. The ones in the Southeastern Anatolian Region stated the opinion that there is no relation between the social studies course and the global problems. The ones in the Central Anatolian Region gave the “yes” and “no” response equally related with the relation in question. Considering the ratio of this distribution across Turkey, it is obtained as an interesting finding that the number of the ones giving “no” response is high in spite of the ones correlating the social studies course with the global problem by giving “yes” response. In addition to this, the situation of monitoring the news in Turkey and the world of the students in the study group was questioned. According to the findings obtained, more than half of the students monitor the news related with Turkey. When this situation is examined in the world scale, it is determined that the students stated opinion mainly at the “partially” level. Considering the news resources related with the global problems in the scale of Turkey and the world, it is determined that the information related with both levels are obtained through newspaper, of the written resources and television, of the audio-visual resources. It is thought that this situation may be related with that the students consisting of the study group are at the medium income level.

Conclusion and Discussion

In conclusion, it is determined that the students who are in different regions geographically attribute a common meaning to the “global problem” notion. It is determined that the students mention the problems related with the population and the problems arisen from the climate properties as the most important global problem in the world with respect to the regions. Considering this situation with respect to Turkey, it is found that the problems related with settlement and the problems arisen from the climate properties are repeated most. On the other hand, when Turkey is broadly interpreted, it has become clear that students are more likely to be concerned with climate-related problems, population-related problems and settlement-related problems. In other words, the students have listed the data in the main category of natural and human problems both based on regions and in general for the global problem. While the “natural and human problems” are included in detail in the content of the data, presented by the students on the global problems, the “economic problems” are given at the minimum level. In an environment where the income distribution injustice is increasing every day, where the economic problems such as unemployment, inflation, borrowing shape the life of the countries, it is a remarkable result that the students restrict this as economic crisis and economic imbalances only in the world level. Furthermore, the result is obtained that half of the students consider themselves as sensitive on the global problems. In spite of the numerical superiority stating that there is a

relationship between the global problems and social studies course of the students in the study group, it is remarkable that the ones defending that this does not exist are at a significant level.

GİRİŞ

İnsanın çevre üzerindeki etkisi Pleistosen buzul devrinin sonundan itibaren kendini göstermeye başlayarak, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle beraber Sanayi Devrimi ile hız kazanmıştır. İnsanın önemli ölçüdeki etkisiyle yaşanan değişim, 20. yüzyılın ortalarından sonra daha da hızlanmış ve dünya üzerinde çeşitli sorunlara yol açmıştır. Dünyadaki bu sorunlar 21. yüzyılın ikinci çeyreğinde artarak devam etmektedir.

Küresel sorunları çevre sorunlarından ayrı ele almak düşünülemez. Farklı beşeri ve ekonomik etkileriyle doğal çevre sistemleriyle birlikte yapay çevre sistemlerini de oluşturmaya çalışan insan, ekonomik, toplumsal ve teknolojik gelişimin yanında doğal çevreye zarar veren tahribat, kirlenme ve olumsuz değişimlere zemin hazırlamakta, çeşitli çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Özgen ve Kahyaoğlu, 2012: 71). Kaplan, küresel çevre sorunları üzerinde durmakta, küresel çevre sorunlarının aslında tek tek ortaya çıkan çevre zararlarının bir toplamı olarak ifade edilebileceğini belirtmektedir. Yerel ya da bölgesel olarak tanımlanan sorunlar, ozon tabakasının incilmesi ya da iklimlerin değişmesi gibi küresel zararlara yol açabilmektedir (Kaplan, 1999: 42). Çevre sorunları ekolojik denge için sınır gözetmeyen bir tehdit unsurudur. Son yıllarda giderek belirginleşen iklim değişiklikleri, sıcaklıkların artması, buzulların erimesi, fırtınalar ve doğal bitki örtüsündeki değişimler uluslararası alanda pek çok ülke tarafından iş birliği gerektirmiş, çevreyi tehdit eden bu durumlar uluslararası sorunlar sayılmak yerine küresel sorunlar olarak kabul edilmiştir (Baykal ve Baykal, 2008).

Özgen ve Kahyaoğlu (2012: 71), çevre sorunlarının farklı boyutlarına değinmektedir. Bu boyutlar şöyledir:

- Çevre Kirliliği Boyutu: Hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, gürültü, görüntü, uzay, radyoaktif ve katı atık kirliliği,
- Doğal Kaynakların Kullanımı Boyutu: Deniz, göl ve akarsu, orman, mera ve tarla kullanımı, okyanus ve balık yataklarının kullanımı, maden ve enerji kaynaklarının kullanımı, litosfer ve atmosfer kullanımı,
- Sosyal Boyut: Sağlık, eğitim ve beslenme sorunu, nüfus artışı, etnik ve dinsel çatışmalar, göç ve mülteci sorunu,
- İktisadi Boyut: Yanlış arazi kullanımı, tükenen enerji kaynakları sorunları, çevreye zarar veren tarım, turizm, ulaşım ve endüstri faaliyetleri,
- Flora ve Fauna Boyutu: Bitki ve hayvan türlerinin azalması, ekosistemlerin tahribi, orman tahribatı, biyolojik çeşitliliğin azalması,
- Klimatik Boyut: Küresel ısınma, sera etkisi, ozon tabakası incilmesi, buzulların erimesi, tatlı su kaynaklarının azalması, mevsim ve sıcaklıkların değişimi,
- Doğal Afetler Boyutu: Deprem, volkanizma, sel, çığ, heyelan, tsunami, tropikal siklonlar ve kasırgalar,
- Beşeri Afetler Boyutu: Nükleer kazalar, ulaşım kazaları, maden kazaları, büyük yangınlar, antropojen erozyonlar, bulaşıcı hastalıklar, HIV tehlikesi.

Çevrenin çok boyutlu olduğunun fark edilmesi, çevre sorunlarına karşı bakış açısında önemli değişiklikler meydana getirecektir (Yalçınkaya, 2012). Çevre sorunlarının temelinde bilimi, teknolojiyi ve toplumu

biçimlendiren zihniyet değişimi yer almaktadır. Çevre sorunlarının anlaşılması için öncelikle bunun toplumsal nitelikli olduğu kabul edilmelidir (Mutlu, 2009). Baykal ve Baykal (2008), çevre konusunda yapılan araştırmaları incelemiş, tespit edilen çevresel sorunları listelemiştir. Sıralanan sorunlar içerisinde ülke sınırlarını aşarak küreselleşen öncelikli üç sorun; iklim değişikliği ve küresel ısınma, ozon tabakasının tahribatı ile orman tahribatı olarak ifade edilmektedir.

Tümertekin ve Özgüç (2002: 539), beşeri coğrafyacıların ilgisini çeken en önemli dört küresel sorunu açıklamaktadır. Bu sorunlardan birincisi, insanların doğal süreçler üzerinde, bazen bilerek bazen de sonuçları tahmin edilmeden, zarar verici müdahalelerde bulunmasıyla oluşan “çevrenin tahribi”dir. İkincisi, 1960’larda başlayıp 1980’lerden itibaren yaygınlaşan “borçlu yaşamının bir yaşam tarzı olarak kabullenilmesi”dir. Üçüncüsü, teknolojik değişimlerin getirdiği ve daha çok üretim, daha çok tüketim sorunları yaratan “bilgi devrimi”dir. Dördüncüsü ise günümüz bilgi iletişim çağının tüm yakınlaştırmalarına rağmen, “insanların birbirine yabancılaşması”dır. Gvishiani (1979: 3), iki büyük küresel sorun grubundan bahsetmektedir. Bunlardan ilki nükleer savaşın önlenmesi, silahlanma yarışının azaltılması, farklı sosyal sistemlere sahip ülkelerin barışçıl birlikteliklerine dayalı uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi, dünyadaki ekonomik düzenin yeniden yapılandırılmasını kapsayan uluslararası ilişkilerin yeniden şekillendirilmesi ile ilgili tüm konulardır. İkincisi ise bir tarafta doğal yaşam alanlarında daha büyük insani etkinin olduğu koşullarda, artan dünya nüfusu üzerindeki talebin memnuniyeti; diğer tarafta ise üretilebilir rezervlerin belirgin sınırlı özelliğini kapsayan insan-doğa etkileşiminin uyumu ile ilgili karmaşık sorunlar dizisidir.

Küresel sorunların kapsamlı biçimde, doğal sorunlar, beşeri sorunlar ve ekonomik sorunlar bağlamında incelenmesi mümkündür. Küresel sorunlara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Küresel Sorunlar

A. DOĞAL SORUNLAR		
A.1.	Yerin Yapısı ile İlgili Sorunlar	Depremler, Yanardağlar, Tsunami, Heyelanlar, Kaya Düşmeleri
A.2.	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	2.1.Sıcaklık ile İlgili Sorunlar: Aşırı Sıcaklıklar, Aşırı Soğuklar, Kuraklık, Çölleşme
		2.2.Basınç ve Rüzgârlar ile İlgili Sorunlar: Kasırgalar (Hurrikan), Tayfunlar, Siklonlar (Kiklonlar), Tornadolar, Toz Bulutları
		2.3.Bulutluluk, Nem ve Yağışlarla İlgili Sorunlar: Yıldırım Düşmesi, Sis, Dolu Yağışları, Aşırı Yağışlar (Sel ve Su Baskınları), Çamur Akıntıları, Aşırı Kar Yağışları, Tipi, Çığ, Don ve Buzlanma
		2.4.Buzulların Erimesi
		2.5.Hava Kirlenmesi
		2.6.Havayı ve Çevreyi Kirleten Ağır Metaller
		2.7.Asit Yağışları
		2.8.Sera Gazlarının Etkisi
		2.9.Ozon Tabakasının Delinmesi
		2.10.Küresel Isınma ve İklimlerin Değişimi
A.3.	Hidrografya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Akarsu Taşkınları, Akarsuların Kirlenmesi, Akarsuların Ortak Kullanımı ve Sınırdış Ülkeler Arasındaki Sürtüşmeler, Sulak Alanların Yok Edilmesi, Baraj Yapımlarının Ortaya Çıkardığı Sorunlar, Kanalların Çevreye Etkileri, Göl Sularındaki Seviye Değişimleri ve Kirlenmeler, Deniz Kabarmaları, Denizlerin Kirlenmesi, Okyanusların Isınması, Su Kirliliği, Su Kıtılığı
A.4.	Toprak, Bitki Örtüsü ve Zoocoğrafya	Erozyon, Toprak Kirlenmesi (Degradasyon), Bitki Türlerinin Tahribi ve Yok Oluşu, Ormanların Tahribi ve Yok Oluşu, Doğal Hayvanların Neslinin Tükenmesi, Zararlı Bitki ve

Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Hayvan Türlerinin Aşırı Çoğalması (Biyolojik İstila)
B. BEŞERİ SORUNLAR	
B.1. Nüfus ile İlgili Sorunlar	Açlık, Susuzluk, Kıtlik, Fakirlik (Yoksulluk), Yetersiz Beslenme, Zenginlik Sendromu ve İstif Sorunu, Gelir Eşitsizliği, Oburluk, Aşırı Tüketim, Dengesiz Nüfus Artışları, Çalışma Hayatı ve İşsizlik, Irkçılık, Ayrımcılık, Çocuk Sorunları, Kız-Erkek Çocuk Ayrımı, Yetişkin Nüfusun Sorunları, Yaşlı Nüfusun Sorunları, Kadın Sorunları, Eğitim Sorunları, Dil, Din ve Mezhep Çatışmaları, Şiddet ve Terör Olayları, İşkence, Savaşlar ve Soykırımlar, Göç Sorunu, Mülteciler Sorunu, Kölelik, Sömürgecilik, İnsan Hakları İhlalleri, Sağlık Sorunları (Salgınlar, Kronik Hastalıklar, AİDS, Çevresel Hastalıklar, Bulaşıcı Gribal Hastalıklar, Sıtma, Sigara, Alkol ve Uyuşturucu), Adalet Sorunları, İdari Yapı ve Yönetimsel Sorunlar, Teknoloji ve İnternet Bağımlılığı
B.2. Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Kırsal Yerleşme Sorunları, Şehir Yerleşmelerinin Sorunları, Fabrikalardan Kaynaklanan Sorunlar, Hızlı Şehirleşme ve Konut Sorunu, Şehirlerdeki Gürültü Kirliliği, Şehirlerdeki Hava Kirliliği, Atık/Çöp Sorunu (Evsel Katı Atıklar, Tehlikeli Atıklar, Tıbbi Atıklar), İçme ve Kullanma Suyu Kıtlığı, İçme Sularının Kirlenmesi, Bina ve İşyeri Yangınları, Şehirlerin Diğer Sorunları
C. EKONOMİK SORUNLAR	
C.1. Tarım ve Hayvancılık ile İlgili Sorunlar	Tarım Arazilerinin Azalması ve Bozulması, Tarım İşletme Sistemlerindeki Değişimler ve Sorunlar, Tarımda Modernizasyon Sorunları, Tarımsal İlaçlamalar, Gübrelemeler ve Zararları, Tarım Alanlarının Sulanmasında Yaşanan Sorunlar, Hayvancılık Faaliyetleri ile İlgili Sorunlar
C.2. Ormancılık ve Balıkçılık ile İlgili Sorunlar	Ormanların Tahrip Edilmesi, Orman Yangınları, Kontrolsüz Balık Avcılığı ve Balık Türlerinin ve Sayılarının Azalması, Nesli Tükenen Balinalar
C.3. Madenler ve Enerji Kaynakları ile İlgili Sorunlar	Madenlerin Çıkarılmasındaki ve Tüketilmesindeki İstif, Maden Kazaları, Madenlerin Ortaya Çıkardığı Çevresel Sorunlar, Enerji Kaynaklarının Yetersizliği ve Tükenmesi, Enerji Kaynaklarının Ortaya Çıkardığı Çevresel Sorunlar, Nükleer Kazalar
C.4. Sanayi Faaliyetleri ile İlgili Sorunlar	Sanayileşmede Yaşanan Dengesizlikler, Sanayi Kazaları, Aşırı Silahlanma Sorunu, Nükleer Silahlar ve Zararları
C.5. İletişim ve Ulaşım ile İlgili Sorunlar	İletişim İmkânlarının Yetersizliği, İletişim Araçlarının Zararları, Teknoloji ve İnternet Bağımlılığı, Ulaşım Araçları ve Hatları ile İlgili Sorunlar, Ulaşım Sektöründe Yaşanan Kazalar (Trafik Kazaları: Karayolu-Demiryolu-Denizyolu-Havayolu Kazaları)
C.6. Turizm ve Ticaret ile İlgili Sorunlar	Turizm ile İlgili Sorunlar, Ticaret ile İlgili Sorunlar (Borçlanma ve IMF, Enflasyon ve Devalüasyon, Ticarete Bölgesel Bütünleşmeler)

Kaynak: Özey, 2009; 2011'den uyarlanmıştır.

Dünya nüfusu 2016 yılında 7,4 milyar olarak kaydedilmiş olup, bu nüfusun 2050 yılı tahminlerine göre ise 9,4 milyara ulaşacağı belirtilmektedir (Population Reference Bureau, 2017). Artan nüfus ve bu hızlı nüfus artışının yanında yaşanan doğal, beşeri ve ekonomik sorunlar ile birlikte değişen dünya düzeni, dikkatleri küresel sorunlara çekmektedir. Ortaokullarda küresel sorunları ağırlıklı olarak ele alan ders, sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler eğitimi, bireylere küresel bir bakış açısı kazandırmada önemli bir işleve sahiptir. Küreselleşme, küresel sorunlar ve küresel eğitim kapsamındaki konuların sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarından “Küresel Bağlantılar” ile doğrudan ilişkili olmasının yanı sıra bu konular sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarının tamamını ilgilendirmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğretim programında “doğal çevreye duyarlılık”, doğrudan verilecek değerler arasında yer almaktadır. Sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorunlarla ilgili görüşlerini tespit etmek, öğrencilerin kendi ülkesini ve dünyayı etkileyen sorunlar hakkında bilgi sahibi olmasına ve bu sorunlara çözüm üretmeye çalışmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle bu araştırmada sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorunlara ilişkin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Sekizinci sınıf öğrencilerinin “küresel sorun” kavramına yönelik görüşleri nelerdir?
- Sekizinci sınıf öğrencilerinin dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?

- Sekizinci sınıf öğrencilerinin dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik görüşleri coğrafi bölgelere göre farklılık göstermekte midir?
- Sekizinci sınıf öğrencilerinin Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?
- Sekizinci sınıf öğrencilerinin Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik görüşleri coğrafi bölgelere göre farklılık göstermekte midir?
- Sekizinci sınıf öğrencilerine göre sosyal bilgiler dersiyle küresel sorular arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma olarak yapılandırılmıştır. Nitel araştırma, derinlemesine inceleme imkânı sağlayan açık uçlu soruları, doğrudan gözlemi ve yazılı belgeleri içeren üç çeşitte yapılmaktadır (Patton, 1990: 3). Nitel araştırmalar problemi ayrıntılı bir şekilde tanımlayan, amacı ve araştırma sorularını, katılımcıların deneyimlerini açık bir şekilde ortaya koyan, az sayıda kişiyle yapılan, metinleri temalar yoluyla ayrıntılı şekilde tanımlayan, araştırmacının öznel deneyimlerine dayanan bir çalışma türüdür (Cresswell, 2014: 16). Nitel araştırmalar, üzerine araştırma yapılan kişilerin bakış açılarıyla araştırılan olay, olgu, norm ve değerler incelemesidir. Kişilerin kullandıkları dil ve kavramlar önem arz etmektedir (Ekiz, 2013: 31). Nitel araştırmada çalışma süreci ve kişiler tanımlanır, durumsallaştırılır, süreç üzerinde çalışılır, esnektir ve yapılandırılmamıştır ve veriler tümevarım yoluyla ortaya konmaktadır (Ekiz, 2013: 32-33).

Çalışma Grubu

Çalışma Türkiye'nin yedi bölgesinde (Karadeniz Bölgesi:31, İç Anadolu Bölgesi:30, Marmara Bölgesi:28, Doğu Anadolu Bölgesi:24, Güneydoğu Anadolu Bölgesi:15, Ege Bölgesi:11, Akdeniz Bölgesi:10) ve 13 ilde (Adana, Adıyaman, Ankara, Bilecik, Bolu, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Konya, Malatya, Sinop, Tekirdağ ve Van) bulunan 16 okulun sekizinci sınıf öğrencileridir. Toplamda 149 öğrenci ile çalışılmıştır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi seçilmiştir. Amaçlı örnekleme, çalışılacak soruna en uygun bir kesimin inceleme konusu yapılarak, araştırmacının çalışmasına yardımcı olacak, yargıları, tipiklikleri ve belirli özelliklere sahip olma durumuna göre belirlenmesidir. Bu şekilde, araştırmacının özel ihtiyaçlarına tatmin edici bir örneklem oluşturulur (Sencer, 1989: 386; Cohen, Manion ve Morrison, 2007: 114-115; Fraenkel ve Wallen, 2009: 99). Maksimum çeşitlilik ise çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında ne tür ortaklıkların veya benzerliklerin olduğunun ortaya koyulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 137-138). Merkezi temayı veya ana sonuçları yakalamak ve tanımlamak için ulaşılabilecek kesim ya da katılımcıyı ifade eden örnekleme türüdür (Patton, 1990: 172). Burada temel amaç, araştırmanın amacıyla tutarlı olarak belirlenen farklı durumlar arasındaki ortak veya ayrılan yönlerin, örüntülerin belirlenmesidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Çalışma grubu 96 (%64,4) kız ve 53 (%35,6) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin ailelerinin gelir durumu dağılımı incelendiğinde, çoğunluğun orta gelir düzeyinde (1.501-4.500TL) (f:77) odaklandığı belirlenmiştir. Öğrencilerin yarısından fazlası (f:76) Türkiye ile

ilgili haberleri takip ettiklerini belirtirken, kısmen cevabını verenlerin sayısı (f:70) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin Türkiye'ye ilişkin haberleri takip ettikleri kaynaklar arasında yazılı kaynaklar; "gazete" (f:47), "dergi" (f:13), "kitap" (f:12) olarak sıralanmıştır. Görsel kaynaklar ise "TV" (f:133), "internet" (f:84), "çevre" (f:14) ve "radyo" (f:3) şeklinde dağılım göstermiştir. Öğrencilerin dünya ile ilgili haberleri "kısmen" (f:93) takip ettikleri belirlenmiştir. Bunu "evet" (f:45) ve "hayır" (f:11) cevapları izlemiştir. Öğrencilerin dünya hakkındaki küresel sorunlara ilişkin haber kaynakları yazılı kaynaklardan; "gazete" (f:39), "dergi" (f:15) ve "kitap" (f:9) biçiminde sıralanmıştır. Görsel kaynakların dağılımı ise "TV" (f:112), "internet" (f:84), "çevre" (f:14), "radyo" (f:6) ve diğer "sosyal medya" (f:1) olarak saptanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veriler yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Yapılandırılmış görüşmede araştırmacının soruları sorma ve tartışma hızını kontrol etmesi sıklıkla gereklidir (Fraenkel ve Wallen, 2009: 450). Yapılandırılmış görüşme, araştırmacının görüşme sorularını önceden hazırladığı yani hazırlanan sorular üzerinde kişilere göre yeniden düzenlemenin gerçekleşmeyeceği, hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı şekilde belirlendiği, araştırmacının katılımcı üzerinde kontrolünün bulunduğu, görüşmeciye bırakılan hareket özgürlüğünün sınırlı tutulduğu görüşme tipidir (Ekiz, 2013: 62; Karasar, 2011: 167). Yapılandırılmış anketler ve gözlemler dışındaki veri toplama teknikleri aynı zamanda nitel araştırmalarda da kullanılmaktadır (Ekiz, 2013: 115). Görüşme formu oluşturulurken iki alan, bir ölçme ve değerlendirme ve bir dil uzmanının fikirleri alınmıştır. Ayrıca, görüşme formunun 15 kişiden oluşan küçük bir gruba pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma soruların içeriği, kullanılan dil ve görüşme formunun işlevliliğini kontrol etmek üzere kullanılmıştır (Glesne, 2012). Gelen dönütler doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir. Söz konusu anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümü kişisel bilgilerden, ikinci bölüm ise küresel sorunları içeren görüşme sorularından oluşmaktadır. Bu formun ilk bölümünde kişisel bilgiler kapsamında öğrencinin yaşadığı il, cinsiyeti, ailesinin gelir durumu, Türkiye ve dünyadaki haberleri takip etme durumu, bu haberleri takip ettiği kaynaklar, küresel sorunlara yönelik duyarlılık durumunun düzeyi sorgulanmıştır. Görüşme sorularının bulunduğu ikinci bölüm ise öğrencinin küresel sorunları anlamlandırmasını, dünyayı ve Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunu ve nedenlerini, sosyal bilgiler dersi ile küresel sorunları gerekçeleriyle ilişkilendirmesini içeren toplam yedi sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz kapsamında, daha önceden belirlenen temalara göre dünya ve Türkiye bazında özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bunu sağlamak adına doğrudan alıntılara yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Öğrencilerin dünya ve Türkiye için belirttikleri sorunların (Özey, 2001; 2011) sınıflaması dikkate alınarak temalar anlamlandırılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman (1994)'ın önerdiği güvenilirlik formülü uygulanmış ve buna bağlı olarak araştırma güvenilirliği %94,63

olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik değerinin %70'in üzerinde çıkması, araştırmayı güvenilir hale getirmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu araştırmada geçerliği ve güvenilirliği sağlamak için uzman incelemesi, ayrıntılı alıntılar yapma, amaçlı örnekleme, azami çeşitlilik ve teyit incelemesi stratejilerine başvurulmuştur (Lincoln ve Guba, 1985; Yıldırım, 2012; Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

BULGULAR

Öğrencilerin “Küresel Sorun” Kavramı Hakkındaki Görüşleri

Sekizinci sınıf öğrencilerinin “küresel sorun” kavramı nedir? sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde en çok tekrarlanan kategori “Bütün dünyayı etkileyen sorun” (f:87), “Sorun kaynakları” (f:65) ve “İnsanlığı etkileyen sorunlar” (f:13), “Dünya’ya zarar veren” (f:8) ve “Çözümü uzun zaman gerektiren” (f:1)’dir. Bunu gösteren öğrenci cevaplarına örnekler şöyledir: “Küresel sorun bence dünyadaki herkes için ortak olan sorunlar bütünü” (K80, K). “Dünya ve insan hayatını kapsayan sorunların (açlık, kuraklık vb.) şeylerin yaşanması” (K150, E).

Tablo 2. “Küresel Sorun” Kavramı Hakkında Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

Öğrenci Görüşü	f	%		f	%		f	%
Bütün Dünyayı Etkileyen Sorun	87	50						
Sorun Kaynakları	65	37,4						
			Çevre Kirliliği	8	12,3	Kürese Isınma	3	4,6
			Terör ve Savaş	8	12,3	İklim Değişmesine Bağlı Olan	3	4,6
			Açlık	7	10,8	Atık Maddeler Sorunu	3	4,6
			Havanın Kirlenmesi	7	10,8	Ekonomik Kriz	2	3,1
			Ozon Tabakasının Zarar Görmesi	6	9,2	Kuraklık	2	3,1
			Salgın Hastalık	5	7,7	Diğer	7	10,8
			Kaynakların Yanlış Kullanımı	4	6,1	Toplam	65	100
İnsanlığı Etkileyen Sorunlar	13	7,4						
Dünyaya Zarar Veren	8	4,6						
Çözümü Uzun Zaman Gerektiren	1	0,6						
Toplam	174	100						

Sorun kaynaklarının “Diğer” kategorisinin içeriğinin “Yeryüzü, gökyüzü ve doğa olaylarının olumsuz hareketi sonucu oluşan sorun” (f:1), “Su kirliliği” (f:1), “Sera gazlarının etkisi” (f:1), “Teknoloji sorunu” (f:1), “Orman yangını”(f:1), “Darbe” (f:1) ve Ülkelerarası sorun” (f:1) biçiminde oluştuğu görülmüştür.

Öğrencilerin verdiği cevapları kapsayıcı bir tanım yapmak gerekirse *küresel sorun*; bütün dünyayı ve insanlığı etkileyen, dünyaya zarar veren, çevre kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği, küresel ısınma, iklim değişikliği, ozon tabakası, sera gazlarının etkisi, kuraklık, terör ve savaş, açlık, salgın hastalık, atık maddeler ve ekonomik kriz gibi sorunlardan kaynaklanan ve çözümü uzun zaman gerektiren durumların toplamıdır.

Bölgelere Yönelik Bulgular

Ege Bölgesi

Tablo 3. Ege Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Evet	6	54,5
Kısmen	4	36,4
Hayır	1	9,1
Toplam	11	100

Ege Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri kendilerini küresel sorunlar konusunda duyarlı (evet:6) olarak görmektedirler. Kendisini duyarsız gören 1 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 4. Ege Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
		Adaletsizlik (3)		
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (3)	7	63,7
		Ayrımcılık (1)		
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (2)	3	27,3
		Fosil Yakıt Kullanımı (1)		
Ekonomik Sorunlar	İletişim ile İlgili Sorunlar	Teknoloji/İnternet Bağımlılığı (1)	1	9
	Toplam		11	100

Ege Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı en çok etkileyen sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar genellikle beşeri sorunlarda toplanmıştır. Bunlar arasında en sık tekrarlananlar adaletsizlik (f:3) ve ülkeler arası savaşlar (f:3) cevaplarıdır. Bu cevapların verilmesinde son zamanlarda dünyada artan çatışmaların ve ülkelerarası yaşanmakta olan siyasi olayların etkisinin olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevapları yer almaktadır.

Adaletsizlik: “Adaletin olmadığı toplumlarda düzen yoktur, düzensizliğin ve eşitsizliğin olduğu bir toplumda ilerlemeden söz edilemez. Aksine bu toplumun gerilemekten, geri kaldığı için diğer toplumlar tarafından baskı altına alınıp ötekileştirilmekten başka çaresi yoktur. Adalet anlayışı diğer birçok sorunun temelidir” (K1, E, İzmir).

Savaş: “Tüm dünyada savaş yüzünden insanların düzeni, hayatı bozuluyor. Bence bu çok ciddi bir sorun” (K10, K, İzmir).

Tablo 5. Ege Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Türkiye'yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Terör (5)	10	90,9
		Savaş (2)		
		Eğitimsizlik (1)		
		Gelir Eşitsizliği (1)		
		Şiddet (1)		
Ekonomik Sorunlar	Ticaret ile İlgili Sorunlar	Dışa Bağımlılık (1)	1	9,1
Toplam			11	100

Ege Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye'yi en çok etkileyen sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar genellikle beşeri sorunlarda toplanmıştır. Bunlardan en sık tekrarlanan terör (f:5) cevabıdır. Bunun sebebinin son birkaç yılda Türkiye'de yaşanan olaylar olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Terör: “Çünkü insanlar artık sokağa bile zor çıkıyor. Karne günlerinde çocuklar film izlemek için arkadaşlarıyla buluşmak için kalabalık yerlere gidemiyor” (K3, E, İzmir).

Tablo 6. Ege Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasında İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	8	72,7
Hayır	3	27,3
Toplam	11	100

Ege Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyle küresel sorunlar konusunu birbiriyle ilişkili bulmuşlardır. Öğrenciler küresel sorunların sosyal bilgiler dersinde işlendiğini belirtmişlerdir. Evet, cevabının olmasında bunun etkili olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

“Cevabım “evet” çünkü sosyal bilgiler dersi sayesinde küresel sorunları öğrenip, nedenleri ve tarihimizi öğrenip bilgi sahibi oluyoruz ve bu sayede bu sorunları düşünüp kavrayabiliyoruz” (K6, K, İzmir).

Akdeniz Bölgesi

Tablo 7. Akdeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Evet	6	60
Kısmen	4	40
Toplam	10	100

Akdeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri kendilerinin küresel soruna dair duyarlılığa (f:6) sahip olduklarını belirtmişlerdir. Kendini kısmen duyarlı (f:4) diye belirten kişilerin de sayısı yüksektir.

Tablo 8. Akdeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Açlık ve Susuzluk (1)	5	50
		Adaletsizlik (1)		
		İrkçılık (1)		
		Nüfus Artışı (1)		
		Terör (1)		
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (1)	5	50
		Ozon Tabakasının Zarar Görmesi (1)		
		Sera Etkisi (1)		
		Zehirli Gazlar (1)		
	Hidrografiya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı (1)		
Toplam			10	100

Akdeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı en çok etkileyen küresel sorun olarak çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bunlar eşit oranda dağılmıştır. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Sera etkisi: *"Bu sorunun nedeni bence insanların aşırı deodorant kullanımı, toplu taşıma araçlarına olan ilginin az olması, toplum yeterli düzeyde bilinçli olmaması. Bu sorunu seçmemin nedeni halkın bilinçlenmesi sağlamak sorunların farkına varmalarını sağlamak"* (K23, K, Adana).

Tablo 9. Akdeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Türkiye'yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Terör (3)	5	50
		Gelir Eşitsizliği (1)		
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Çevre Kirliliği (1)		
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	İklim Değişikliği (1)	3	30
	Hidrografiya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Su Kirliliği (1)		
	Toprak, Bitki Örtüsü ve Zoocoğrafya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Orman Tahribatı (1)		
	Madenler ve Enerji Kaynaklarıyla İlgili Sorunlar	Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı (1)		
Ekonomik Sorunlar	Ticaret ile ilgili sorunlar	Ekonomik Dalganmalar (1)	2	20
Toplam			10	100

Akdeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye'yi en çok etkileyen sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar genellikle beşeri sorunlarda toplanmıştır. Bunlardan en sıklıkla söylenen terör (f:3) cevabıdır. Bu cevabın verilmesinin nedeni ülkenin son zamanlarda yaşadığı sorunlar olarak gösterilebilir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Terör: *"Ülkemizde hiç istemesek de ister coğrafi olsun ister ekonomik olsun ciddi anlamda etkilidir (zayıf değildir). Bundan dolayı zayıf gibi görünüp Ortadoğu'yu ve Avrupa'ya bağladığı için teröristlerin önemli bir hedefi haline gelmiştir"* (K28, E, Adana).

Tablo 10. Akdeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	8	80
Hayır	2	20
Toplam	10	100

Akdeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyle küresel sorunlar arasında ilişki (evet:8) olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler küresel sorunların sosyal bilgiler dersinde tartışıldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin cevabının çoğunun evet çıkmasının nedeni küresel sorunlardan bu derste bahsedildiğini düşündüklerinden kaynaklanabilir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

“Çünkü sosyal bilgiler dersinde de gerek ülke içi gerekse ülke dışı sorunlar tartışılmakta ve çözüm yolları konuşulmaktadır” (K22, K, Adana).

İç Anadolu Bölgesi

Tablo 11. İç Anadolu Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Kısmen	14	46,7
Evet	13	43,3
Hayır	3	10
Toplam	30	100

İç Anadolu Bölgesi'nde öğrenim görmekte olan sekizinci sınıf öğrencileri küresel sorunlar konusunda kendilerini kısmen duyarlı (kısmen:14) olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ama büyük bir oranda kendini duyarlı (evet:13) olarak belirten öğrenciler de vardır.

Tablo 12. İç Anadolu Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%		
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (5)	17	56,6		
		Terör (2)				
		Açlık ve Susuzluk (1)				
		Çocuk İşçi Kullanımı (1)				
		Teknoloji Zararları (1)				
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Çevre Kirliliği (5)				
		Fabrika Dumanları (1)				
		Hava Kirliliği (1)				
		Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (4)	7	23,3
				Buzulların Erimesi (1)		
Ozon Tabakasının Zarar Görmesi (1)						
Zehirli Gazlar (1)						
Teknoloji/İnternet Bağımlılığı (3)	6			20		
Ekonomik Sorunlar		Ekonomik Kriz (2)				
Ticaret ile İlgili Sorunlar			Ekonomik Dengesizlik (1)			
Toplam			30	100		

İç Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı etkileyen küresel sorunlara çeşitli

cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar genellikle beşeri sorunlarda toplanmıştır. Savaş (f=5) cevabı burada en çok tekrarlanan cevaptır. Dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleşen savaşların öğrencileri etkilediği düşünülmektedir. Bir başka tekrarlanan cevabın çevre kirliliği olduğu görülmektedir. Öğrencilerin büyük şehirlerde yaşanan çevre kirliliğinden etkilendikleri düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevapları yer almaktadır.

Savaş: “Çünkü bir avuç toprak uğruna o kadar insan ölüyor. Çocuklar yetim kalıyor. Aileler yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalıyor. İnsanlar üzerinde geçmesi zor psikolojik etkiler bırakıyorlar” (K124, K, Konya).

Çevre kirliliği: “Bunu seçmemdeki sebep kimsenin çevreyi temiz tutmamasıdır” (K114, K, Ankara).

Tablo 13. İç Anadolu Bölgesi’ndeki Öğrencilerin Türkiye’yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

		f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Terör (5)	
		Savaş (3)	
		Fazla İnternet Kullanımı (3)	
		Mülteciler Sorunu (2)	
		Ayrımcılık (1)	
		Eğitim Sistemi (1)	
		Irkçılık (1)	
		Sigara (1)	
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Atık Sorunu (1)	
		Çevre Kirliliği (1)	
		Hava Kirliliği (1)	
Doğal Sorunlar	Hidrografiya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Su Kirliliği (2)	
		Su Kaynaklarının Kullanılması (1)	
	Toprak, Bitki Örtüsü ve Zoocoğrafya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Orman Tahribatı (1)	5
	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Ozan Tabakasının Delinmesi (1)	16,6
Ekonomik Sorunlar	Ticaret ile İlgili Sorunlar	Ekonomik Kriz (2)	
	Hayvancılık ile İlgili Sorunlar	Aşırı Avlanma (1)	
	İletişim ile İlgili Sorunlar	Teknoloji Bağımlılığı (1)	
	Sanayi Faaliyetleriyle İlgili Sorunlar	Sanayileşme (1)	
Toplam			30
			100

İç Anadolu Bölgesi’nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye’yi etkileyen küresel sorunlara çeşitli cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin cevapları genellikle beşeri sorunlarda toplanmıştır. Bunlar içerisinde en çok tekrarlanan terör (f:5) cevabı olmuştur. Çocukların Türkiye’de yapılan terör saldırılarından etkilendikleri düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Terör: “Çünkü gündemde sürekli terör var. Aynı zamanda her gün şehit oluyor. Ve insanlar bence en çok bu durumdan şikâyetçi. Bu durumda kötü anlamda etkileniyorum” (K119, K, Ankara).

Tablo 14. İç Anadolu Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	15	50
Hayır	15	50
Toplam	30	100

İç Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersinin küresel sorunlar konusuyla ilişkili olup olmamasına yönelik iki şekilde (evet:15, hayır:15) cevap vermişlerdir. Öğrencilerin geneline bakıldığında evet ve hayır oranının eşit dağıldığı görülmektedir. Derste küresel sorunlara dair bilgilerin paylaşıldığına, fikir paylaşımının sağladığına ve problemlere çözüm önerileri sunulduğuna dair konuların paylaşıldığına değinmişlerdir. Bu sebepten dolayı evet cevabı verdikleri düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

“Bu ders sayesinde sorunların sebeplerini anlayabiliyoruz. Fikirlerimizi arkadaşlarımızla paylaşıp aklımızdaki soru işaretlerini gidermemi sağlıyor. Ayrıca tarihte de böyle olaylar olduğu için çözüm önerilerini de üretebiliyoruz” (K124, K, Konya).

Karadeniz Bölgesi

Tablo 15. Karadeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Kısmen	24	77,4
Evet	7	22,6
Toplam	31	100

Karadeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri küresel sorunlara yönelik kısmen duyarlı (kısmen:24) olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında öğrencilerin bir kısmı da küresel konularda duyarlı (evet:7) olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 16. Karadeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (5)	17	56,7
		Ozon Tabakasının Zarar Görmesi (5)		
		Buzulların Erimesi (3)		
		Zehirli Gazlar (3)		
		Kuraklık (1)		
Beşeri Sorunlar	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Atık Sorunu (2)	12	40
		Çevre Kirliliği (2)		
		Hava Kirliliği (2)		
		Fabrika Dumanları (1)		
	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (3)		
		İrkçilik (1)		
		Kadın İstismarı (1)		
Ekonomik Sorunlar	Sanayi Faaliyetleri ile İlgili Sorular	Nükleer Silah (1)	1	3,3
Toplam			30	100

Karadeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar doğal sorunlarda toplanmıştır. Doğal sorunlar içerisinde en çok tekrarlanan küresel ısınma (f:5) ve ozon tabakasının (f:5) zarar görmesidir. Gelişen dünyada teknolojinin de etkisiyle bir takım zararlı sonuçlar doğabilmektedir. Ozon tabakasının zarar görmesi de bu sonuçlarındandır. Ozon tabakasının delinmesi gözle görülür değişikliklere sebep olmaktadır. Öğrencilerin bundan etkilendikleri düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevapları yer almaktadır.

Ozon tabakasının zarar görmesi: *"Gün geçtikçe çoğalan karbondioksit, ozatdioksit, kükürtdioksit metan gazı dünyayı etkilemekte ve belki bir gün Venüs'e olan Dünya'ya olabilir"* (K98, E, Bolu).

"Ozon tabakası incelirse dünyamızı zararlı güneş ışınları gelir ve bu en büyük sorundur" (K109, K, Sinop).

Tablo 17. Karadeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Türkiye'yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Beşeri Sorunlar	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Çevre Kirliliği (12)	21	67,8
		Fabrika Dumanları (2)		
		Atık Sorunu (1)		
		Egzoz Dumanı (1)		
	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Terör (2)		
		İrkçılık (1)		
		Kadın-Erkek Eşitsizliği (1)		
		Savaş (1)		
Doğal Sorunlar	Hidrografiya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Su Kaynaklarının Kullanılması (6)	8	25,8
		Su Kirliliği (1)		
	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Fosil Yakıtlar (1)		
Ekonomik Sorunlar	Madenler Ve Enerji Kaynaklarıyla İlgili Sorunlar	Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı (2)	2	6,4
Toplam			31	100

Karadeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar beşeri sorunlarda yoğunluk göstermektedir. Beşeri sorunlar içerisinde en çok tekrarlanan cevap çevre kirliliği (f:12) cevabıdır. Son zamanlarda bölgede yaşanan çevresel problemlerin ve çevre kirliliğinin eskiye oranla artış göstermesinin öğrencilerin bu cevabı vermelerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Çevre kirliliği: *"Türkiye'deki doğal kaynakları ve o güzel çevremizi kendi çıkarları için harcayan insanların çevreyi kirlletmeleri"* (K102, K, Sinop).

Tablo 18. Karadeniz Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	17	54,8
Hayır	14	45,2
Toplam	31	100

Karadeniz Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyile küresel sorunlar konusunun ilişkili (evet:17) olduğunu belirtmişlerdir. Fakat öğrencilerin büyük bir kısmı da ilişkili (hayır:14) olmadığını düşünmektedir. Öğrencilerin cevaplarına göre sosyal bilgiler dersinde dünyaya ilişkin konular öğrenilmekte, dünyada olan problemler ayrıntılı işlenmekte olduğundan genel itibarıyla evet cevabını verdikleri düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

"Evet, çünkü sosyal bilgiler dersinde de dünya ile ilgili bilgiler öğreniyoruz. Ve bu bilgilerden dünyada ne olup bittiğini öğrenmiş oluyoruz" (K100, K, Sinop).

Marmara Bölgesi

Tablo 19. Marmara Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Evet	17	60,7
Kısmen	11	39,3
Toplam	28	100

Marmara Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencilerinin çoğu kendilerini küresel sorunlar konusunda duyarlı (evet:17) olarak, bazı öğrenciler de kısmen duyarlı (kısmen:11) olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 20. Marmara Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

		f	%
Doğal Sorunlar	Küresel Isınma (9)		
	Buzulların Erimesi (4)	16	56,8
	Ozon Tabakasının Zarar Görmesi (3)		
Beşeri Sorunlar	Savaş (3)		
	Açlık (1)		
	Darbe (1)		
	Terör (1)	12	43,2
	Çevre Kirliliği (5)		
	Fabrika Dumanları (1)		
	Toplam	28	100

Marmara Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok doğal sorunlarda toplanmıştır. Doğal sorunlar içerisinde de en çok tekrarlanan küresel ısınma (f:9) cevabıdır. Öğrencilerin bu cevabı vermesinde son yıllarda iklimde görülen değişimler olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Küresel ısınma: *"Dünyamızın giderek ısınması ve zararlı gazların Dünyamıza gelmesi. Kışın yaz yaşanması vb. olaylar olduğu için..."* (K42, E, Bilecik).

Tablo 21. Marmara Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Türkiye'yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

		f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Terör (7)	
		Mülteciler Sorunu (3)	
		Ayrımcılık (1)	
		Darbe (1)	
		Göç (1)	
		Irkçılık (1)	
		İşsizlik (1)	
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Tüketim (1)	23
		Çevre Kirliliği (2)	82,1
		Egzoz Dumanı (1)	
		Fabrika Dumanları (1)	
		Fabrika Atıkları (1)	
		Hava Kirliliği (1)	
		İnşaatlaşma-Sanayileşme (1)	
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (2)	
	Yerin Yapısı ile İlgili Sorunlar	Deprem (2)	5
	Hidrografiya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Su Kaynaklarının Kullanılması (1)	17,8
	Toplam		28
			100

Marmara Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok beşeri sorunlarda toplanmıştır. Beşeri sorunlar içerisinde en çok tekrarlanan terör (f:7) cevabıdır. Öğrencilerin bu cevabı vermesinde son zamanlarda yaşanan terör olayları olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Terör: “Sebepsiz yere insanlar ölüyor” (K85, E, İstanbul).

Tablo 22. Marmara Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasında İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	16	57,1
Hayır	11	39,3
Boş	1	3,6
Toplam	28	100

Marmara Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyle küresel sorunlar konusunu ilişkili (evet:16) görmüşlerdir. Ama bu cevabın yanında sosyal bilgiler dersi ile küresel sorunlar arasında ilişki olmadığını (hayır:11) düşünen öğrenciler de bulunmaktadır. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

“Adı üstünde sosyal bilimler. Ben sosyal bilimlerin genel olarak çevre sorunlara dayalı olduğunu düşünüyorum, bunun yanı sıra tarihimize, coğrafi konularda ele alınıyor. Mesela çevrede olan bir şeyi belirtiyor bu ders bunu belirttiysen mutlaka uzaktan da olsa küresel sorunlara yer veriyor” (K7, K, Tekirdağ).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Tablo 23. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Evet	11	73,3
Kısmen	3	20
Hayır	1	6,7
Toplam	15	100

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri küresel sorunlar konusunda kendilerini duyarlı (evet:11) ve kısmen duyarlı (kısmen:3) olarak belirtmişlerdir.

Tablo 24. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (8)	9	60
		Asit Yağmurları (1)		
		Atık Sorunu (2)		
Beşeri Sorunlar	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Fabrika Dumanları (2)	6	40
		Çevre Kirliliği (1)		
	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (1)		
		Toplam	15	100

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok doğal sorunlarda toplanmıştır. Doğal sorunlar içerisinde en çok tekrarlanan, küresel ısınma (f:8) cevabıdır. Öğrencilerin bu cevabı vermesinde son yıllarda yaşanan iklim değişikliklerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Küresel ısınma: "Dünya yüzeyinin sıcaklığının artmasına neden olur" (K70, K, Adıyaman).

Tablo 25. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Öğrencilerin Türkiye'yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Asit Yağmurları (4)		
		Kuraklık (2)		
		Küresel Isınma (1)	9	60
		Ozon Tabakasının Delinmesi (1)		
	Hidrografya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Su Kirliliği (1)		
Beşeri Sorunlar	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Atık Sorunu (2)	6	40
		Egzoz Dumanı (2)		
		Çevre Kirliliği (1)		
	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (1)		
		Toplam	15	100

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok doğal sorunlarda toplanmıştır. Doğal sorunlar

içerisinde en çok tekrarlanan asit yağmurları (f:4) cevabıdır. Öğrencilerin yaşadıkları bölgede asit yağmurları görüldüğünden bu cevabı verdikleri düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Asit yağmurları: “Çünkü asit yağmurları değdikleri yerleri tahriş ediyor ve hastalıklara yol açıyor” (K66, K, Adıyaman).

Tablo 26. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Hayır	10	66,7
Evet	5	33,3
Toplam	15	100

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyle küresel sorunlar konusunu ilişkisiz (hayır:10) görmüşlerdir. Bunun yanında bir kısım öğrenci de sosyal bilgiler dersinin küresel sorunlarla ilişkili (f:5) olduğunu düşünmektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi

Tablo 27. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Evet	12	50
Kısmen	10	41,7
Hayır	2	8,3
Toplam	24	100

Doğu Anadolu Bölgesi’nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri küresel sorunlar konusunda kendilerini duyarlı (evet:12) ve kısmen duyarlı (kısmen:10) olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 28. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

				f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (4)	18	75	
		Terör (4)			
		Açlık ve Susuzluk (3)			
		Hastalıklar (1)			
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Darbe (2)			
		Çevre Kirliliği (2)			
		Fabrika Dumanları (1)			
		Hava Kirliliği (1)			
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (4)	6	25	
		Fosil Yakıt Kullanımı (2)			
Toplam			24	100	

Doğu Anadolu Bölgesi’nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok beşeri sorunlarda toplanmıştır. Beşeri sorunlarda en çok tekrarlanan savaş (f:4) cevabı, doğal sorunlarda ise en çok tekrarlanan küresel ısınma (f:4) cevabı olmuştur. Öğrencilerin savaş ve küresel ısınma cevaplarında, bölgenin coğrafi konumu ve iklim özelliklerinin etkili olduğu

düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevapları yer almaktadır.

Küresel ısınma: “Çünkü her gün savaş olduğu için yazıyorum. Çünkü günde en az 100-150 kişi ölüyor. Bu yüzden ben çok üzülüyorum” (K140, E, Van).

Savaş: “Çünkü bütün herkes bu sorundan etkileniyor hatta her şey bu soruna dâhildir” (K136, K, Van).

Tablo 29. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki Öğrencilerin Türkiye’yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Terör (5)	22	91,7
		İşsizlik (4)		
		Darbe (3)		
		Savaş (3)		
		Göç (1)		
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Çevre Kirliliği (3)		
		Az Gelişmişlik (1)		
		Çarpık Yapılaşma (1)		
		Hava Kirliliği (1)		
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Küresel Isınma (1)	2	8,3
		Kuraklık (1)		
Toplam			24	100

Doğu Anadolu Bölgesi’nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri Türkiye’yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok beşeri sorunlarda toplanmıştır. Beşeri sorunlar içerisinde en çok tekrarlanan cevabın terör (f:5) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin terör cevabını vermelerinin nedeninin bölgede yaşanan terör olayları olduğu düşünülmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

Terör: “Dergi, gazete ve televizyon gibi haberlerden baktığımızda bu şehitleri gördüğümüzde çok üzülüyorum” (K140, E, Van).

Tablo 30. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	14	58,3
Hayır	10	41,7
Toplam	24	100

Doğu Anadolu Bölgesi’nde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersiyle küresel sorunlar konusunu ilişkili (evet:14) görmüşlerdir. Bunun yanında bir kısım öğrenci de sosyal bilgiler dersinin küresel sorunlarla ilişkisiz (hayır:10) olduğunu düşünmektedir. Aşağıda örnek öğrenci cevabı yer almaktadır.

“Çünkü daha duyarlı olmamızı sağlar” (K147, K, Van).

Türkiye Geneline Bulgular

Tablo 31. Öğrencilerin Küresel Soruna İlişkin Duyarlılıkları

	f	%
Evet	72	48,3
Kısmen	70	47
Hayır	7	4,7
Toplam	149	100

Çalışmaya katılan tüm öğrenciler değerlendirildiğinde, öğrenciler kendilerini küresel sorunlar konusunda duyarlı (evet:72) ve kısmen duyarlı (kısmen:70) olarak belirtmişlerdir.

Tablo 32. Öğrencilerin Dünyayı En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

			f	%
Beşeri Sorunlar	Nüfus ile İlgili Sorunlar	Savaş (19)	83	55,7
		Terör (8)		
		Açlık ve Susuzluk (6)		
		Adaletsizlik (4)		
		Darbe (3)		
		İrkçılık (2)		
		Ayrımcılık (1)		
		Nüfus Artışı (1)		
		Teknoloji Zararları (1)		
		Çocuk İşçi Kullanımı (1)		
	Yerleşme ile İlgili Sorunlar	Hastalıklar (1)		
		Kadın İstismarı (1)		
		Çevre Kirliliği (15)		
		Fabrika Dumanları (7)		
		Zehirli Gazlar (5)		
Doğal Sorunlar	İklim Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Atık Sorunu (4)	58	38,9
		Hava Kirliliği (4)		
		Küresel Isınma (33)		
		Ozon Tabakasının Zarar Görmesi (10)		
		Buzulların Erimesi (8)		
	Hidrografiya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Fosil Yakıt Kullanımı (3)		
		Asit Yağmurları (1)		
		Kuraklık (1)		
		Sera Etkisi (1)		
		Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı (1)		
Ekonomik Sorunlar	İletişim ile İlgili Sorunlar	Teknoloji/İnternet Bağımlılığı (4)	8	5,4
	Ticaret ile İlgili Sorunlar			
	Sanayi Faaliyetleri ile İlgili Sorunlar			
	Nükleer Silah (1)			
Toplam			149	100

Öğrenciler, dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok beşeri sorunlarda toplanmıştır. Beşeri sorunlarda en çok tekrarlanan cevap savaş (f:19), bunu takip eden ise çevre kirliliği (f:15) olmuştur. Öğrencilerin cevaplarına göre beşeri sorunları doğal sorunlar izlemiştir. Doğal sorunlar içerisinde en çok tekrarlanan cevap küresel ısınma (f:33) olmuştur. Öğrencilerin bu cevapları vermesinde Dünya’da gerçekleşen ve artan savaş olayları, buna ve özellikle insan etkisine bağlı oluşan kirlilik,

son zamanlarda sıkça vurgu yapılan iklim kaynaklı değişiklikler olduğu söylenebilir.

Tablo 33. Öğrencilerin Türkiye'yi En Çok Etkileyen Küresel Soruna İlişkin Görüşleri

		f	%
Beşeri Sorunlar	Terör (27)	104	69,3
	Savaş (10)		
	İşsizlik (5)		
	Mülteciler Sorunu (5)		
	Darbe (4)		
	Irkçılık (3)		
	Ayrımcılık (2)		
	Gelir Eşitsizliği (2)		
	Göç (2)		
	Eğitimsizlik (1)		
	Eğitim Sistemi (1)		
	Geri Kalmışlık (1)		
	Kadın Erkek Eşitsizliği (1)		
	Sigara (1)		
	Şiddet (1)		
	Tüketim (1)		
	Çevre Kirliliği (20)		
	Atık Sorunu (4)		
	Egzoz Dumanı (4)		
	Fabrika Dumanları (3)		
Doğal Sorunlar	Hava Kirliliği (3)	33	22
	Çarpık Yapılaşma (1)		
	Fabrika Atıkları (1)		
	İnşaatlaşma Sanayileşme (1)		
	Küresel Isınma (4)		
	Asit Yağmurları (4)		
	Kuraklık (3)		
	Fosil Yakıtlar (2)		
	Ozon Tabakasının Delinmesi (2)		
	İklim Değişikliği (1)		
Ekonomik Sorunlar	Su Kaynaklarının Kullanılması (8)	13	8,7
	Su Kirliliği (5)		
	Toprak, Bitki ve Zoocoğrafya Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar		
	Orman Tahribatı (2)		
	Yerin Yapısıyla İlgili Sorunlar		
	Deprem (2)		
	İletişim ile İlgili Sorunlar		
	İnternet bağımlılığı (3)		
	Ekonomik Kriz (2)		
	Ticaret ile İlgili Sorunlar		
	Teknoloji Bağımlılığı (1)	13	8,7
	Dışa Bağımlılık (1)		
	Ekonomik Dalgalanmalar (1)		
	Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı (3)		
	Madenler ve Enerji Kaynakları ile İlgili Sorunlar		
	Hayvancılık ile İlgili Sorunlar	13	8,7
	Aşırı Avlanma (1)		
	Sanayi Faaliyetleri ile İlgili Sorunlar	13	8,7
	Sanayileşme (1)		
Toplam		150	100

Öğrenciler, Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlara yönelik çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar en çok beşeri sorunlarda toplanmıştır. Beşeri sorunlar arasında en çok tekrarlanan terör (f:27) cevabı olurken, bunu doğal sorunlar takip etmektedir. Doğal sorunlar arasında da en çok tekrarlanan çevre kirliliği (f:20) cevabı

olmuştur. Öğrencilerin bu cevapları vermesinde, gerçekleşen silahlı saldırılar, terör eylemleri, artan çatışmalar ve bunların olumsuz sonuçları ile çevre kirliliğinin yarattığı değişimin gözle görülür biçimde fark edilir hale gelişinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca cevaplardan görüldüğü üzere öğrenciler, insanların çevreye karşı duyarlılığının arttığını ifade etmektedir.

Tablo 34. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi ile Küresel Sorun Arasında İlişkiye Yönelik Görüşleri

	f	%
Evet	83	55,7
Hayır	65	43,6
Boş	1	0,7
Toplam	149	100

Öğrencilerin çoğu sosyal bilgiler dersiyle küresel sorunlar konusunu ilişkili (evet:83) görmektedir. Bunun yanında bazı öğrenciler de sosyal bilgiler dersinin küresel sorunlarla ilişkisi (hayır:65) olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin çoğu tarafından sosyal bilgilerle küresel sorunların ilişkili olduğunun ifade edilmesi, sosyal bilgiler derslerinde küresel sorunlara yer verilmiş olmasından kaynaklanabilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmacının sonuçları belirtilirken önce öğrencilerin “küresel sorun” kavramını anlamlandırmaları, sonrasında bölgeler ve genel olarak dünyayı ve Türkiye’yi etkileyen küresel sorunlara ilişkin görüşleri irdelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin küresel sorunlara dair duyarlılıkları ve sosyal bilgiler dersiyle küresel sorun arasındaki ilişkiye dair görüşleri ortaya konmuştur. Farklı bölgelerde bulunan çalışma grubundaki öğrencilerin küresel sorun kavramını anlamlandırmalarının ortak olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorun tanımında “doğal kaynaklı sorunları” ön planda tuttuğu görülmektedir. Buna göre öğrenciler küresel sorun kavramına yönelik olarak “tüm dünyayı ve üzerinde yaşayan insanları etkileyen sorun” görüşünde birleşmişlerdir. Kaplan’a göre (1999: 24) insanlığın yaşam temellerini tehdit eder duruma gelen küresel çevre sorunları için gelişmiş-azgelişmiş ülke ayrımı yapılmadan küresel düzeyde bir işbirliğine gereksinim olduğu kesindir. Ayrıca öğrencilerin küresel sorun kavramına yükledikleri anlamın küreselleşme ile bağdaştığı söylenebilir. Çünkü küreselleşme, dünyanın bir bölgesinde meydana gelen sosyal, politik ve ekonomik faaliyetlerin bir parçası olan olayların, alınan kararların, kürenin bir diğer tarafındaki bireyleri ve toplulukları etkilemesidir (Yaman, 2016: 273). Bu sorunlar, tüm insanlığı ortak olarak ilgilendiren sorunların tamamını içermektedir (Demirkaya, 2016).

Bölgeler bazında öğrencilerin dünyadaki en önemli küresel sorun olarak verdiği cevaplar incelendiğinde Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde “beşeri sorunlar” ana kategorisinde “nüfus ile ilgili sorunlar” sıklıkla tekrarlanmıştır. Bunun yanı sıra İç Anadolu Bölgesindekiler yine aynı ana kategorinin içerisinde yer alan “yerleşme ile ilgili sorunlara” işaret etmişlerdir. Karadeniz, Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki öğrenciler ise “doğal sorunlar” ana kategorisinde bulunan “iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunlar” sınıflaması kapsamında açıklamalar getirmişlerdir. Benzer bir sorgulamayı Türkiye geneli için yaptığımızda

öğrenciler dünyayı en çok etkileyen küresel sorunlardan “doğal sorunlar” başlığı altında “iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunları” ön plana çıkaran cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevapları daha özele indirgediğimizde Ege Bölgesi’ndeki öğrenciler “adaletsizlik” ve “savaş”ı ön plana çıkarırken, Akdeniz Bölgesi’ndekiler tekrarlanma sıklığı açısından “adaletsizlik”, “ırkçılık”, “terör”, “açlık ve susuzluk” ve “nüfus artışı”na yönelik cevaplar vermişlerdir. İç Anadolu Bölgesindekiler “savaş” ve “çevre kirliliği”, Karadeniz Bölgesindekiler “küresel ısınma” ve “ozon tabakasının zarar görmesi”, Marmara Bölgesi’nde yaşayan öğrenciler “küresel ısınma”, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayan öğrenciler “küresel ısınma” ve Doğu Anadolu Bölgesi’ndekiler “savaş”, “terör” ve “küresel ısınma” konularını içeren cevaplar vermişlerdir. Bu cevaplar incelendiğinde Doğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan öğrencilerin hem beşeri hem de doğal sorunları içeren cevaplar verdikleri belirlenmiştir. Bazı araştırmacılara göre, insan faaliyetlerinin temel olarak 1950’lerden beri atmosfere verdiği gazların ve başka kirleticilerin atmosferdeki kirlenmeyi sürekli arttırması, küresel ısınmayı daha da arttıran “sera” etkisi (greenhouse effect) yapmıştır (Tümertekin ve Özgüç, 2002: 582). Sera gazı salınımlarının bugünkü düzeyinde ya da üzerinde sürmesi, daha fazla ısınmaya ve büyük olasılıkla, iklim sisteminde 21. yüzyıl süresince 20. yüzyılda gözlenenenden daha büyük düzeylerde olabilecek birçok değişikliğe neden olacağı belirtilmektedir (Türkeş, 2012: 36). Ayrıca tüm dünya ülkeleri, sera etkisi üzerinde durmakta ve bunun için çeşitli önlemler almaya çalışmaktadır. Ancak bu gazların salınımindan sorumlu olan ülkeler, bu konuda pek duyarlı davranmamaktadır (Özey, 2009: 136). Öğrencilerin belirttiği küresel sorunların neden-sonuç ilişkisi içerisinde birbirlerini etkilediği gerçeğini de belirtmek gerekmektedir. Örneğin bir bölgedeki su sıkıntısı; nüfus artışı, ekonomik kalkınma ve küresel ısınmayı daha ciddi ve kritik hale getirebilmektedir (Kubursi, 2006: 427). Özel ve Kılıç (2006)’a göre de küresel ısınma ve buna bağlı olarak ortaya çıkan iklim değişikliği bu sorunların en önemlilerinden biridir. Çakmak (2010: 107)’a göre küresel çevre sorunları, iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, sera etkisi ve aşırı nüfus artışı gibi sorunlar olarak sıralanmaktadır. Ayrıca, Yalçinkaya (2012)’nin altıncı sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada, ormanların yok olması, su kirliliği, hava kirliliği, toprak kirliliği ve küresel ısınma Türkiye’ye göre dünya çapında daha ciddi sorun olarak görülmektedir. Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Giddens (2000)’a göre küresel sanayinin gelişmesinin bir parçası olarak, insanlık iklimi değiştirdi ve dünyanın yaşam alanlarının çoğuna hasar verdi.

Öğrencilerin Türkiye’deki en önemli olarak düşündükleri küresel soruna yönelik verdiği cevaplar incelendiğinde Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Marmara ve Doğu Anadolu bölgelerindeki öğrencilerin “beşeri sorunlar” ana kategorisindeki “nüfus ile ilgili sorunları” daha fazla kullandıkları ortaya çıkmıştır. Karadeniz Bölgesindekiler “beşeri sorunlar” ana kategorisindeki “yerleşme ile ilgili sorunları” içeren cevaplar vermişlerdir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayan öğrencilerin ise “doğal sorunlar” ana kategorisindeki “iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunları” içeren cevaplar verdiği belirlenmiştir. Belirtilen ana ve alt kategoriler altında öğrencilerin verdiği cevapların konuları ele alındığında Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilerin “terör” sorununda ortak görüşte olduğu belirlenmiştir. Karadeniz Bölgesi’nde bulunan öğrenciler “çevre kirliliğini” ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindekiler ise “asit yağmurlarını” ön plana çıkarıcı cevaplar vermişlerdir. Bölgeler bazında öğrencilerin dünyayı ve Türkiye’yi en çok etkileyen küresel sorunlara dair

cevaplarından ortaya çıkan örüntülerin hem bölgelerin dağılımı hem de içerdiği ana ve alt kategoriler açısından Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde doğrusallık gösterdiği tespit edilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan öğrencilerin bölgesel olarak savaşın yakınında olmasına rağmen, öğrenciler tarafından "asit yağmurlarını" içeren cevaplar verilmesi dikkate değerdir. Bu sorunun bölgede yaşayan öğrenciler tarafından ifade edilmemesinde ya da ilgi görmemesinde savaş ve terör olaylarının kanıksanmış olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu durumun yaşanmasında ayrıca "asit yağmurlarının" küresel sorun olarak anlamlandırılmasının yansımaları olduğu varsayılmaktadır. İnsanın dünya üzerinde üstünlük kurma çabasıyla birlikte nüfus artışı ve buna bağlı olarak gelişen fabrikasyon üretim ve aşırı tüketim alışkanlıkları, yaşamın ana unsurları olan su, hava ve toprakta ciddi kirlenmelere ve deformasyonlara yol açmıştır (Özgen ve Kahyaoğlu, 2012: 72). Buna ek olarak, savaş kadar insanlığın geleceğini tehdit eden doğal ortamın bozulması ve kirlenmesi "çevre sorunu" olarak dünya gündemine gelmiştir (Atalay, 2001: 266). Ayrıca dünyada çevresel bozulmalardan veya felaketlerden kaynaklanan nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalan milyonlarca insan bulunmaktadır (Mutluer ve Südaş, 2013). Bal'a göre ise (2006) terör ve terörizm tartışmaları 21. yüzyılda önemli bir hale gelmiştir. Modern çağın başlangıcından bu yana çeşitli formatlarda ortaya çıkan terör örgütleri, günümüzün en önemli tehdit ve tedirginlik kaynağıdır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar bunu doğrular niteliktedir.

Bölgeler bazında gerçekleştirilen analizden sonra Türkiye genelindeki sonuçlara bakıldığında, çalışma grubundaki öğrencilerin yaklaşık yarısının küresel sorunlara duyarlı olduklarını dile getirdikleri belirlenmiştir. Benzer bir oranın "kısmen" düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Öğrencilerin Türkiye'yi en çok etkileyen küresel sorunlar hakkındaki görüşleri incelendiğinde "beşeri sorunlar" ana kategorisindeki "nüfus ile ilgili sorunlar" ve "yerleşme ile ilgili sorunlara" odaklandığı görülmüştür. Bu alt kategorilerde ise "terör" ve "çevre kirliliğinin" en sık tekrarlanan sorunlar olduğu ortaya çıkmıştır. Burada "ekonomik sorunlar" ana ve alt kategorisinde verilen cevapların sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. Dünya bazında ise "doğal sorunlar" ana kategorisinde "iklim özelliklerinden kaynaklanan sorunları", "beşeri sorunlar" ana kategorisinde "nüfus ile ilgili sorunları" içeren cevaplar vermişlerdir. Daha özele indirildiğinde "küresel ısınma" ve "savaş" konularına daha fazla ağırlık verildiği görülmüştür. Dünya bazında da Türkiye'de olduğu gibi öğrencilerin ekonomik sorunlara yönelik cevapları en az belirttikleri gözlenmiştir. Bu durum beşeri ve doğal sorunlara ilişkin sekizinci sınıf öğrencilerinin sundukları veriyle de ilişkilendirilmiştir. İnsanın çevreyi değiştirme süreci içinde doğaya müdahalesi, doğanın bozulmasıyla bu kez kendisinin yer değiştirmesine neden olmuştur (Tümertekin ve Özgüç, 2002: 540). Dünyada doğal kaynaklardan sürekli faydalanarak bir kalkınma ve arazi kullanma sistemi geliştirilmeye çalışılarak, buna sürdürülebilir kalkınma denilmektedir (Atalay, 2001). Ayrıca, küresel sorunların bir çözümü, ulusal ve uluslararası teşebbüsün entegrasyonu anlamına gelmektedir (Gvishiani, 1979: 11). Bu noktada geleceğin bireyleri olacak öğrencilerin küresel sorunları Türkiye ve dünya kapsamında nasıl anlamlandırdıkları önem kazanmaktadır. Bu anlamlandırma sonucunda bireyler, içinde yaşadıkları toplumlar ve ülkeler, çözümün bir parçası olabilecektir. Kalkınma hareketi ile çevre değerleri arasında, koruyarak kullanma ve geliştirerek koruma ilkesi hedeflenmelidir (Baykal ve Baykal, 2008). Hicks (2003: 266)'e göre küresel sorunlar

yoksulluk, zulüm, çatışma ve çevre olmak üzere dört geniş kategoriye ayrılmıştır. Özey (2011:8)'in, Küresel Eğilimler 2015 Raporu'ndan aktardığına göre küreselleşme, iletişimin, hizmetin ve malın serbest dolaşımını sağlamıştır. Bu durum terörü ve mafyayı da bölgesel olmaktan çıkarmıştır. Karamanoğlu (2016: 22) ülkemizin, içinde bulunduğu coğrafi konum nedeniyle ileriki yıllarda da terör örgütleri ve türevleriyle mücadele etmeye devam edeceğini belirtmektedir.

Öğrencilerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde küresel sorunlar ile sosyal bilgiler dersi arasında ilişki olduğunu kabul edenlerin oranı %55,7 iken, bir ilişkinin olmadığını savunanlarının oranı ise %43,6'dır. Bu konuda bir fikri olmadığını belirten öğrenci ise %0,7'dir. Burada küresel sorunlar ile sosyal bilgiler dersi arasında bir ilişki olmadığını savunanların oransal yüksekliği dikkat çekici niteliktedir. Bu ilişkinin var olmadığını belirten öğrenciler Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktadır. Sosyal bilgiler dersinde küresel vatandaşlık çerçevesinde, insanlığın sorunlarını kendi sorunu gibi benimseyip çözüm üretebilecek nitelikte vatandaşların yetiştirilmesine daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (Kan, 2009). Bir başka deyişle küresel bakış açısı, küresel sorunların bilinmesini de içermektedir (Kirkwood, 2001; Merryfield, 1997). Sosyal bilgilerin disiplinler arası doğası, öğrencilerin iklim değişimi gibi yaşamını değiştirebilecek içinde bulunulan yüzyıldaki potansiyel konuları ele almak için geniş olanaklar sunmaktadır (Kumler ve Vosburg-Bluem, 2014). Sunal ve Haas (2011)'a göre bütün dünyayı kapsayan ve küresel eğitimin odaklandığı dört konu; barış ve güvenlik, ulusal ve uluslararası kalkınma, çevre sorunları ve insan haklarıdır. Çevre sorunlarının çözümü toplumsal bir olgudur ve zihniyet değişimini gerektirmektedir. Bu noktada sadece doğa bilimlerini merkeze alan bir yaklaşım, sorunun çözümü için gerekli ancak yetersizdir. Benzer bir yaklaşımın yansımalarını sekizinci sınıf öğrencilerinin küresel sorunları sadece fen bilimleri ile ilişkilendirmesinde görmek mümkündür (Mutlu, 2009). Çalışma grubundaki öğrencilerin yarısından fazlası (%51) Türkiye ile ilgili haberleri takip ettiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu ise dünya ile ilgili haberleri (%62,4) kısmen takip ettiğini belirtmiştir. Bu haberlerin kaynağına bakıldığında, öğrencilerin Türkiye ve dünya kapsamında yazılı kaynakta gazete ve görsel kaynakta TV'yi tercih ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin orta gelir düzeyinde olduğu dikkate alındığında hem Türkiye hem de dünya ile ilgili haberleri benzer kaynaklardan edindikleri belirlenmiştir. Ersoy ve Türkkan (2010), çalışmada küresel ısınma ve terör gibi küresel sorunların öğrenilmesinde, öğrencilerin televizyonda izledikleri haberlerin ve diğer programların etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç, araştırma kapsamında öğrencilerin Türkiye ve dünyadaki küresel sorunlardan haberdar oldukları görsel kaynağın televizyon olmasıyla örtüşmektedir.

ÖNERİLER

- Küresel sorunlarla en ilişkili derslerden bir tanesi sosyal bilgiler olmasına karşın bazı öğrencilerin (f:65) bu ilişkiyi kuramadıkları belirlenmiştir. Bu ilişkinin kurulabilmesi ve farkındalık sağlanması için özellikle "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında derinlemesine bilgi verilmelidir. Diğer öğrenme alanları da konuyla ilişkilendirilmelidir.
- Küreselleşme, küresel farkındalık eğitimi ve küresel sorunlara (Kan, 2009) yönelik çalışmalar artırılmalıdır.

- Öğrencilerin küresel ısınma dışında diğer önemli küresel sorunlar konusunda bilinçlendirilmesi önerilmektedir. Bu bilinçlendirme sürecinde doğa bilimleri ve beşeri bilimler iş birliği içinde olmalıdır.
- Dünya sorunlarına dikkat çekmek için eğitim-öğretim yılı içinde düzenlenen belirli gün ve haftalarda (Örneğin, 5 Haziran Dünya Çevre Günü) öğrencilerin farkındalıklarını arttıracak etkinlikler düzenlenebilir.
- Küresel sorunların bölgesel kapsamda ve dünya kapsamında farklılaşmasının altında yatan nedenler daha derinlemesine incelenebilir.
- Bilim insanlarının küresel sorunlara ilişkin terminoloji konusunda ortak bir kullanmalarını sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğrencilerin küresel sorunlar kapsamında beşeri ve doğal sorunlara sıklıkla yer verip, ekonomik sorunlara yer vermemelerinin nedenleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Bal, İ. (2006). (Der.). *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).
- Baykal, H., & Baykal, T. (2008). Küreselleşen Dünya'da Çevre Sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9): 1-17.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Geliştirilmiş 11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. London New York: Routledge Falmer.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. California: Sage Publications.
- Çakmak, H. (2010). *Uluslararası İnsani Sorunlar*. Ankara: Kripto Kitaplar.
- Demirkaya, H. (2016). Günümüz Dünya Sorunlarına Genel Bir Bakış. F. Aydın (Ed). *Günümüz Dünya Sorunları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, A. F., & Türkkan, B. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlere Yansıttıkları Sosyal ve Çevresel Sorunların İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156): 96-109.
- Fraenkel J. R., & Wallen N. E. (2009), *How to Design and Evaluation Research in Education*. New York: McGraw-Hill.
- Giddens, A. (2000). *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. New York: Routledge.
- Glesne, C. (2012). *Nitel Araştırmaya Giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçinoğlu (Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gvishiani, J. (1979). Global Problems in the Year 2000 and the Role of Science in Their Solution. *Science, Technology and Global Problems: Trends and Perspectives in Development of Science and Technology and Their Impact on the Solution of Contemporary Global Problems* (3-13). Oxford: Pergamon Press.

- Hicks, D. (2003). Thirty Years of Global Education: A Reminder of Key Principles and Precedents. *Educational Review*, 55(3): 265–275.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26: 25-30
- Kaplan, A. (1999). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 3.
- Karamanoğlu, Y. E. (2016). Terör Olaylarının İstatistiksel Analizi: Türkiye Örneği. *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik & Aktüerya*, 1: 12-25.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kirkwood, T. F. (2001). Our Global Age Requires Global Education: Clarifying Definitional Ambiguities. *The Social Studies*, 92(1), ProQuest Education Journals: 10-15.
- Kubursi, A. Water Scarcity and Water Wars in the Middle East? V. I. Grover (Ed.). *Water: Global Common and Global Problems* (421-436). Enfield, New Hampshire: Science Publishers.
- Kumler, L. M., & Vosburg-Bluem, B. (2014). Climate Change in the Social Studies Classroom: A “Why” and “How to” Guide Using the C3 Framework. *Social Education* 78(5): 225–229.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. California: Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merryfield, M. M. (1997). A Framework for Teacher Education in Global Perspectives. In M. Merryfield, E. Jarchow & S. Pickert (Eds.), *Preparing Teachers to Teach Global Perspectives: A Handbook for Teacher Educators* (pp.1-24). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd. Ed). London: Sage Publications.
- Mutlu, A. (2009). Türkiye’de Çevre Sorunları Literatürünün Baskın Niteliği ve Sosyal Bilimler Yaklaşımının Gerekliği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 1(1): 71-82.
- Mutluer, M., & Südaş, İ. (2013). “‘Görünmez’ Bir Küresel Sorun: Çevre Mültecileri” Prof. Dr. İlhan Kayan’a Armağan Kitabı. E. Öner (Ed.). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Özel, M., & Kılıç, S. (2006). Küresel Bir Sorun Olarak İklim Değişikliği ve İklim Politikaları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 34: 137-169.
- Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özey, R. (2011). *Günümüz Dünya Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özgen, N., & Kahyaoğlu, M. (2012). Yaşamsal Mekânın Bozulması: Çevre Sorunları. *Günümüz Dünya Sorunları: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım* (71-105). Ankara: Eğiten Kitap.
- Patton, M. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Beverly Hills, California: Sage Publications.
- Population Reference Bureau. (2017). *2016 World Population Data Sheet*. 29 Nisan 2017 tarihinde <http://www.prb.org/pdf16/prb-wpds2016-web-2016.pdf> sayfasından alınmıştır.

- Robbins, R. H. (2002). *Global Problems and The Culture of Capitalism* (Second edition). Boston, MA: Allyn & Bacon A Pearson Education.
- Sencer, M. (1989). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sunal, C. S., & Haas, M. E. (2011). *Social Studies for the Elementary and Middle Grades: A constructivist approach*. Boston, MA: Pearson Education.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2002). *Beşeri Coğrafya: İnsan. Kültür. Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkeş, M. (2012). Küresel İklim Değişikliği ve Çölleşme. *Günümüz Dünya Sorunları: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım* (1-42). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yalçinkaya, E. (2012). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Farkındalık Düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25: 137-151.
- Yaman, E. (2016). Küreselleşme ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Üzerine. D. Dilek (Ed.). *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (269-284). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel Araştırmalarda Niteliği Artırma. *İlköğretim Online*, 9(1): 79-92. 13 Mayıs 2017 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/viewFile/5000038091/5000124592> sayfasından alınmıştır.